

Učljivost starejših in sodobne metode izobraževanja

Marko Radovan
Filozofska fakulteta UL

Strokovni posvet UTŽO, 17. maj 2016

Značilnostih starejših v
izobraževanju

Miti o starejših odraslih

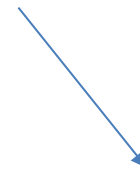
- so odvisni
- potrebe iz mladosti se ne spreminjajo
- vsi imajo slab spomin,
- med njimi je zelo malo razlik
- so neučljivi..

Spoznanja o učljivosti starejših z vidika razvojne psihologije

M. Zupančič (2013) navaja, da prihaja v obdobju odraslosti tako do kakovostnih kot do nekaterih količinskih sprememb v spoznavnem delovanju.

Kvalitativne
spremembe
v mišljenju

Količinske
spremembe
v mišljenju

Kvalitativne spremembe kognitivnega razvoja

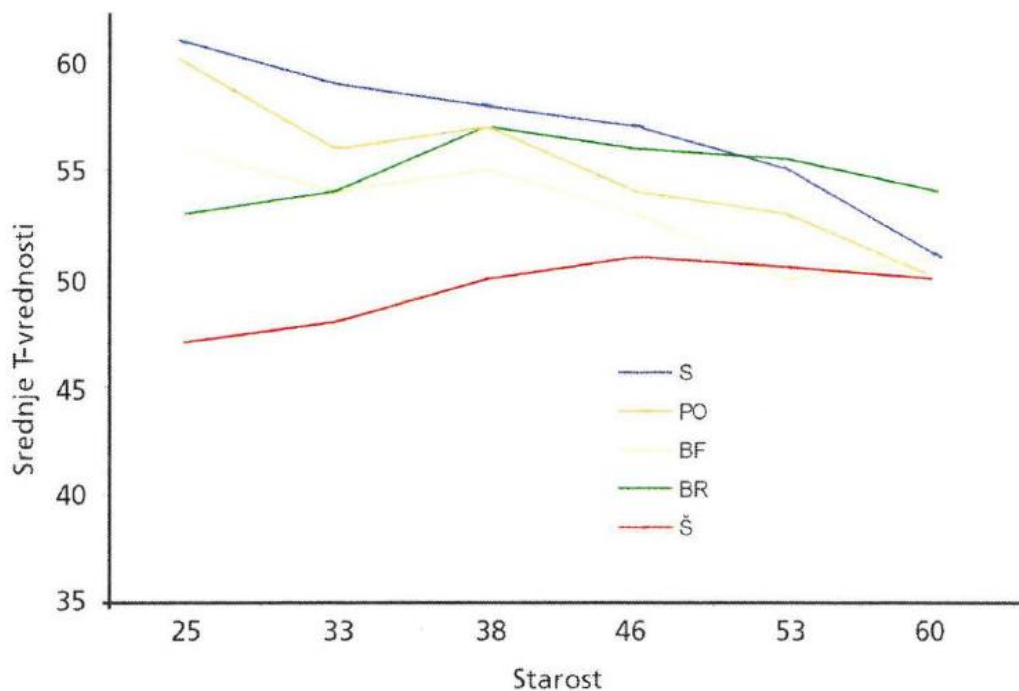
KAKO SE SPREMINJA NAČIN MIŠLJENJA?

- Do bistvenih kakovostnih sprememb prihaja predvsem v zgodnji (pribl. 25-45 let) in srednji odraslosti (pribl. 45-65 let).
- Oblikujejo se načini mišljenja, ki so drugačni od konkretno in abstraktno logičnega ter so vezani predvsem na konkretni socialni kontekst, v katerem starejši odrasli delujejo.
- Značilen je prehod od "DUALISTIČNEGA" k RELATIVISTIČNEMU in DIALEKTIČNEMU mišljenju.
 - Prepričanje o objektivni naravi spoznanja → Mišljenje je odvisno od socialnih in zgodovinskih razmer, v katerih živi oseba, od okoliščin v katerih se problem pojavlja.

Kvantitativne spremembe kognitivnega razvoja

KAKO SE SPREMINJAJO SPOSOBNOSTI?

V odraslosti se pojavljajo tudi količinske spremembe v spoznavnih sposobnostih, ki jih ocenjujemo s preizkusi inteligentnosti. Nekatere intelektualne sposobnosti, zlasti pri nekaterih skupinah odraslih, porastejo, druge upadejo, nekatere pa se ohranijo in vztrajajo do pozne starosti.

Legenda:

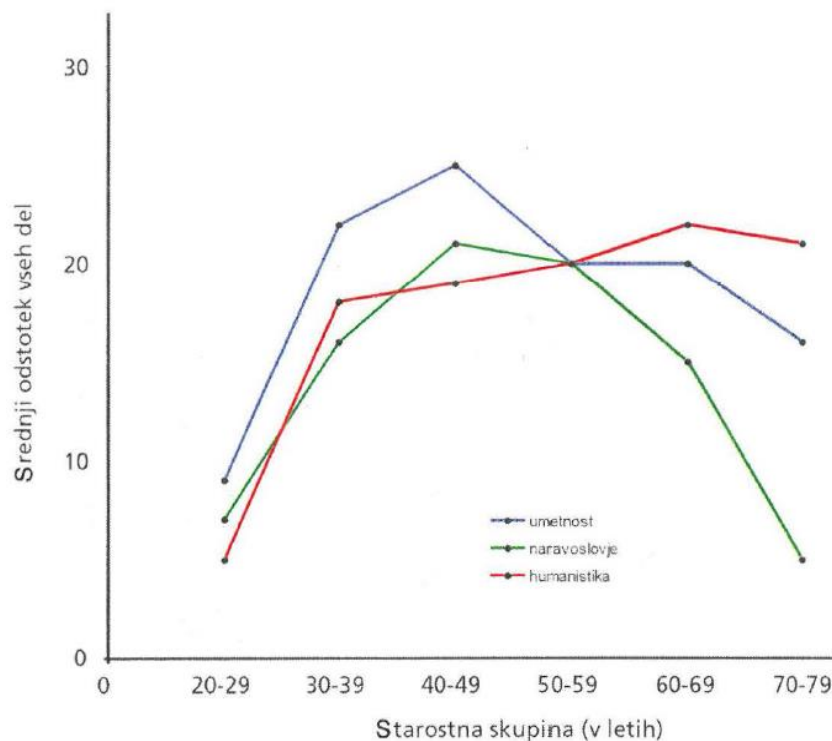
PO = prostorska orientacija;
BR = besedno razumevanje;
Š = številčna sposobnost;
S = induktivno sklepanje;
BF = besedna fluentnost.

Krivulja razvoja petih intelektualnih sposobnosti po starosti

Kvantitativne spremembe kognitivnega razvoja

KAKO SE SPREMINJAJO SPOSOBNOSTI?

Novejše raziskave celo kažejo, da mnogi vidiki inteligentnosti (specifične intelektualne sposobnosti) naraščajo še v srednji odraslosti, zlasti pri visoko izobraženih ljudeh, ki ostajajo visoko intelektualno aktivni.

Slika 1: Količina vrhunskih del po področjih ustvarjanja glede na starost

Novejša spoznanja glede upadanja intelektualnih sposobnosti

- Vzdolžne študije generacij ljudi od zgodnje do pozne odraslosti kažejo, da je splošna inteligentnost razmeroma **stabilna** in **dosledno izražena sposobnost**.
- Pri isto starih odraslih na splošno inteligentnost vpliva **izobrazba**, raven njihove **intelektualne dejavnosti, zdravje** in stopnja vključevanja v **socialne dejavnosti**).
- Odrasli, ki živijo v **visoko stimulativnem okolju** dlje časa pridobivajo na svojih sposobnostih. Pri njih tudi do upada prihaja kasneje, kot pri ljudeh, ki živijo v manj stimulativnem okolju.
- **Poklicni položaj** pozitivno vpliva na intelektualne dosežke (kompleksno delovno okolje, visoka stopnja odgovornosti, intelektualno zahtevne delovne dejavnosti, stalno prilagajanje rešitev specifičnim nalogam ipd).

Izobraževalne metode

Kaj vpliva na izbor metode izobraževanja?

- Cilji in vsebina izobraževanja
- Značilnosti skupine, ki se bo izobraževala
- Učiteljeva ali mentorjeva pojmovanja o učenju
- ...

Kako je načrt izobraževanja povezan z metodami?

Primer iz učnega načrta:

- *Poznajo glavne teorije, ki obravavajo učenje odraslih.*
- *Razumejo in zmorejo ločiti andragoške pristop v izobraževanju od pedagoškega pristopa.*
- *Podrobneje spoznajo in ustvarjalno načrtujejo motivacijske igre za sproščanje in medsebojno spoznavanje.*
- *Oblikujejo interes in kritičen odnos do andragoško-didaktične literature in pojavov v praksi.*
- *Načrtujejo in izvedejo 1h delavnico.*

Metoda? Oblika?

Kako je načrt izobraževanja povezan z metodami?

Primer iz učnega načrta:

- Poznajo glavne teorije, ki obravavajo učenje odraslih.
- Razumejo in zmorejo ločiti andragoške pristop v izobraževanju od pedagoškega pristopa.
- Podrobneje spoznajo in ustvarjalno načrtujejo motivacijske igre za sproščanje in medsebojno spoznavanje.
- Oblikujejo interes in kritičen odnos do andragoško-didaktične literature in pojavov v praksi.
- Načrtujejo in izvedejo 1h delavnico.

Predavanje

Diskusija

Demonstracija,
simulacija

Brockett (2015) – metode poučevanja glede na cilje učenja

- Metode za učenje vsebine
 - Temeljne metode za prodobivanje znanja. Najbolj učinkovite v kombinaciji z drugimi...
 - Najbolj tipični: predavanje, panel
- Metode za učenje spretnosti
 - Metode, ki se jih uporablja za razvoj novih spretnosti.
 - Priljubljene med udeleženci IO, ker so pri tem učenju bolj aktivni, vključujejo lahko svoje lastne izkušnje.
 - Najbolj tipični: demonstracija, simulacija
- Metode za razvoj stališč in vrednot
 - Namenjene osebni rasti, spoznavanju samega sebe, razumevanju sveta,...
 - Najbolj tipični: diskusija, igra vlog

Izbor metod izobraževanja je povezana z mentorjevimi pojmovanji učenja

UČENJE KOT...

- spreminjanje samega sebe kot osebnosti
- boljše razumevanje življenja, sebe
- iskanje osebnega pomena
- ohranjanje dejstev – kasnejša uporaba
- memoriranje
- kopičenje podatkov

VIŠJA POJMOVANJA

PROCES KVALITATIVNEGA SPREMINJANJA
OBSTOJEČIH POJMOV IN POGLEDOV

NIŽJA POJMOVANJA

KVANTITATIVNI POGLED

Psihološki dejavniki, ki vplivajo na pripravljenost za učenje in metode

(Deci in Ryan, 2002)

Potreba po
avtonomiji

Potreba po
kompetentnosti

Potreba po
povezanosti

Quigley (1998) — pomanjkanje povezanosti s skupino kot glavni razlog za prekinitev izobraževanja.

Menec (2016) — socialna izključenost ima pri starejših negativne psihološke in zdravstvene posledice.

Priporočljiva uporaba metod izobraževanja, ki spodbujajo oblikovanje in povezovanje učne skupine.

Katere metode izobraževanja so torej najprimernejše?

- Ugotovljene značilnosti starejših odraslih in ugotovitve motivacijskih ter razvojno-psiholoških teorij kažejo, da so za učenje odraslih najprimernejše **skupinske in izkustvene metode izobraževanja**.
- Med te sodijo: diskusijska metoda, problemska metoda, metoda primera, projektna metoda, metoda simulacije in druge.

Diskusijska metoda

- Temeljna metoda v IO
- Demokratičnost odnosov
- Dvosmerna komunikacija
- Angažirnost udeležencev
- Sposobnost argumentacije

Metoda diskusije od vodje ne predvideva veliko vsebinske priprave, zahteva pa temeljito preučitev učne skupine glede predznanja, homogenosti itd.

Pripisujemo ji posebno kvaliteto, ker je v diskusiji pridobljeno znanje **trajnejše**, bolj **emocionalno obarvano**, razvija **vrednostni sistem** in **stališča**.

Osnovna priprava diskusije

1. Diskusija mora biti vnaprej pripravljena in načrtovanja. Če je potrebno, mora pripravljeno tudi gradivo.
2. Obsežnejše gradivo razdeli vodja že prej, krajše napisane teze, ki služijo za orientacijo, pa razdeli tik pred začetkom diskusije.
3. Napisane teze ne smejo vsebovati zaključkov.

Vrste diskusij z vidika **strukturiranosti**

(Vesel, 2005)

- 1. Nestructurirane diskusije:** Potekajo brez posebnih pravil glede vsebine, časa vodenja diskusije, npr. slučajne diskusije, ki jih sprožijo spontana vprašanja udeležencev.
- 2. Moderirane diskusije:** So delno strukturirane, moderator določi le nekatere elemente diskusije, npr. Čas, skupine ali naloge diskutantov v posamezni fazi.
- 3. Strukturirane diskusije:** Sem sodi formalna debata, ki je organizirana, ima natančno določena pravila poteka in vodenja udeležencev.

Učinkovita raba diskusijske metode

Blažič idr. (2003) menijo, da je za uspeh diskusije potrebno naslednje:

- dobro poznavanje problema obravnave,
- interes udeležencev za problem diskusije,
- sposobnost za sodelovanje in vodenje,
- sposobnost govornega izražanja.

Prednosti diskusijske metode

1. Udeležence ozavešča o različnih vidikih problema/snovi.
2. Udeležencem pomaga, da prepoznajo in raziščejo svoja pojmovanja.
3. Spodbuja pozorno in spoštljivo poslušanje.
4. Udeleženci postanejo bolj strpni do nasprotnih mnenj.
5. Povečuje intelektualne sposobnosti.
6. Udeležencem pomaga, da se lažje povežejo z določeno temo.
7. Udeležencem omogoča spoznati procese demokratičnega dialoga.
8. Udeleženci soustvarjajo znanje.
9. Razvija jasnost sporočanja idej.
10. Razvija se empatičnost.

Kdaj diskusijska metoda ne uspe?

Brookfield (1999):

1. Nerealna pričakovanja učitelja
2. Nepripravljenost udeležencev
3. Pomanjkanje temeljnih pravil diskusije
4. Uvedba diskusije v slabo oblikovano skupino

Metoda primera

- Udeleženci se učijo bolj učinkovito, kadar so aktivno vključeni v učni proces.
- Poznamo več podobnih metod s katerimi lahko vpeljemo aktivne učne metode v izobraževanje:
 - Metoda primera
 - Problemska metoda
 - Projektna metoda
 - Učenje z odkrivanjem
 - ...

Značilnosti metode primera

- Udeleženci rešujejo neko situacijo, jo analizirajo, spoznavajo vzročno-posledične zveze in iščejo različne nove rešitve.
- Običajno gre za nek konkreten primer, ki ni povsem nov (po tem se najbolj razlikuje od problemske metode).
- Ne gre toliko za iskanje novega spoznanja, temveč iskanje (drugačnih) rešitev za znan primer.
- Poudarek je na **uporabi znanja v konkretnih situacijah.**

Metoda primera spodbuja...

- Čustveno obarvano učenje
- Samostojnost pri učenju
- Aktivno sodelovanje pri poteku učenja
- Razvoj argumentacije
- Komunikacijo v skupini
- Sodelovanje med člani skupine

Glavne značilnosti metode primera

- Študije primera se osredotočajo na načine **uporabe določenega** znanja ali spretnosti in ne na memoriranje podatkov. To metodo uporabimo, ko je „razumevanje koncepta“ pomembnejše od zapomnitve „pravilnih odgovorov“.
- Uporaba te metode daje dobre učinke pri razvoju timskega dela in skupinske komunikacije.
- Uporabo metode študije primera je še posebej priporočljiva za razvoj spretnosti reševanja problemov.
- Študije primerov se lahko uporablja tudi kot način evalvacije reševanja primerov v preteklosti. Ali so bili podobni ali konkretni primeri ustrezno rešeni? Ali bi se jih lahko lotili na drug, bolj ustrezen način?

Glavni elementi metode primera

1. Predstavitev primera (učitelj)
2. Analiza primera (udeleženci)
3. Diskusija o primeru (učitelj + udeleženci)

Metode primera – zaključek

Metoda študije primera je učinkovita in aktivna metoda poučevanja. Najprimernejša je za uporabo, ko se obravnava praktične primere, kjer se udeleženci usposablajo za razvoj določenih spretnosti in uporabe teh spretnosti.

Vprašanja za diskusijo:

1. Kakšne lastnosti mora torej imeti dober učitelj starejših?
2. Katere so za to skupino najustreznejše metode izobraževanja?
3. Kako po vaših izkušnjah spodbujati učenje starejših?
4. Kateri ukrepi so po vašem mnenju še posebej pomembni pri delu s starejšimi odraslimi?